

<p>1. Jednostka – grupa – społeczeństwo. Struktura życia społecznego.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Człowiek jako istota społeczna ▪ Potrzeby człowieka ▪ Osobowość człowieka ▪ Grupa społeczna i jej typy ▪ Postawy człowieka ▪ Struktura społeczna ▪ Struktura społeczeństwa polskiego 	<ol style="list-style-type: none"> 1) wymienia czynniki regulujące zachowania człowieka, 2) charakteryzuje potrzeby człowieka, 3) rozumie pojęcie „osobowość człowieka” i rozróżnia typy osobowości, 4) rozumie znaczenie procesu socjalizacji, 5) rozumie pojęcie „grupa społeczna” oraz zna ich rodzaje, 6) wyjaśnia, na czym polega postawa konformizmu i nonkonformizmu, 7) zna i charakteryzuje strukturę społeczeństwa polskiego.
--	--

Człowiek istotą społeczną

Człowiek jest istotą społeczną ponieważ:

- jego rozwój jest nierozdzielnie związany ze społeczeństwem
- realizuje swoje potrzeby żyjąc w społeczeństwie
- kształtuje swoją wiedzę o świecie dzięki innym ludziom, którzy przekazują mu tradycję, reguły zachowania, wiadomości o życiu itd.
- społeczeństwo umożliwia mu przeżycie w początkowym okresie jego życia
- poprzez swoją działalność oddziałuje na otaczającą go rzeczywistość

Czynniki determinujące życie społeczne.

- warunki geograficzne – klimat, ukształtowanie terenu, roślinność mają wpływ na to jak człowiek się ubiera, co je i jak mieszka,
- warunki demograficzne – gęstość zaludnienia, struktura wieku i płci mają wpływ na kulturę zbiorowości oraz na częstotliwość interakcji między ludźmi,
- podstawy biologiczne – budowa ludzkiego organizmu, fizjologia człowieka:
  - wyprostowana postawa
  - chwytne kończyny górne
  - rozwinięty mózg
  - mowa
  - zdolność do celowej obróbki narzędzi
  - stały popęd płciowy
  - tworzenie zorganizowanych społeczeństw
- podstawy psychologiczne – człowiek ma potrzeby i przez całe życie zaspokaja swoje potrzeby.
  - potrzeby biologiczne – zaspokajania głodu, pragnienia
  - potrzeba przedłużenia gatunku
  - potrzeby bezpieczeństwa, przynależności i miłości oraz potrzeba uznania i współzawodnictwa

Proces socjalizacji.

Socjalizacja – przekazywanie wzorców kulturowych przez środowisko społeczne. Proces uczenia się.

- a) socjalizacja pierwotna – przyswajanie norm i zasad przez naśladownictwo
- b) socjalizacja wtórna – samodzielne kształtowanie własnej osobowości

Role społeczne.

Każdy człowiek gra jakąś rolę w grupie. Rola społeczna obejmuje:

- typowe zachowania
- powierzchowność
- specyficzny sposób komunikowania

Człowiek gra wiele ról. Często wiele z nich się wyklucza, a człowiek przechodzi z jednej roli w drugą.

Potrzeby człowieka

Potrzeba to odczuwalny brak czegoś, stanowiący motyw do działań mających na celu wypełnienie tego braku. Potrzeby dzielimy na :

- **potrzeby biologiczne** – wynikają z biologicznej budowy organizmu i jego funkcjonowania. np. potrzeba łaknienia (musimy jeść i pić), potrzeba oddychania, potrzeba unikania bólu, potrzeba seksualna, potrzeba snu. Są to potrzeby wrodzone.
- **potrzeby psychologiczne** – braki odczuwane ze względu na psychiczną strukturę organizmu – np. potrzeba bezpieczeństwa, miłości, uznania, afiliacji, osiągnięć, potrzeba piękna. Są to potrzeby nabyte.

Abraham Maslow stwierdził, że rozwój człowieka przebiega zgodnie z **hierarchią potrzeb**

- najpierw człowiek musi zaspokoić potrzeby podstawowe, czyli potrzeby pierwszego rzędu. Zaliczamy do nich:
  - potrzeby fizjologiczne (biologiczne) – zaspokojenia jedzenia, picia, snu itp
  - potrzebę bezpieczeństwa,
  - przynależności do grupy (rodziny, przyjaciół)
  - potrzebę miłości
- dopiero jak człowiek zaspokoi swoje potrzeby podstawowe, zaspokajają one potrzeby samorealizacji, czyli potrzeby drugiego rzędu:
  - potrzeba wiedzy i rozumienia
  - potrzeby estetyczne
  - potrzeba rozwoju i doskonalenia się..

Maslow stwierdził, że potrzeby zaspokajamy stopniowo – dopiero gdy zaspokoimy potrzebę jedzenia, picia i snu ujawnia się potrzeba bezpieczeństwa, potem miłości, przynależności, akceptacji szacunku. Po zaspokojeniu potrzeb podstawowych myślimy o zaspokojeniu potrzeb samorealizacji.

Osobowość człowieka

Definicja osobowości dzieli się na trzy obszary wzajemnie powiązane, według których osobowość to:

- 1) zbiór względnie stałych, charakterystycznych dla danej jednostki cech i właściwości, które wyznaczają jej zachowania i pozwalają odróżnić ją od innych;
- 2) zespół warunków wewnętrznych wpływających na sposób, w jaki człowiek przystosowuje się do otoczenia;
- 3) zespół psychologicznych mechanizmów: np. tożsamość, mentalność, potrzeby, postawy, inteligencja, uznawane wartości, które powodują, że człowiek jest zdolny do kierowania własnym życiem, a jego zachowania są zorganizowane i względnie stałe.

Osobowość człowieka – na osobowość człowieka składają się:

- temperament
- inteligencja
- zdolności

Modele osobowości

- osobowość autorytarna – człowiek o tej osobowości postrzega ludzi jako silnych i dominujących bądź jako słabych i podporządkowujących się. Jest uległy i posłuszny wobec tych, których uznaje za autorytety. W stosunkach międzyludzkich często kieruje się stereotypami, przesądami i uprzedzeniami.
- osobowość demokratyczna – człowiek o tej osobowości postrzega ludzi jako wzajemnie równych; dąży do kierowania własnym losem i bierze odpowiedzialność za swoje działania; jest niezależny w swoich sądach i zachowaniu; wykazuje akceptację i zrozumienie dla innych; jest tolerancyjny

Fundamentem naszej osobowości są te możliwości, które są wrodzone:

- zdolności umysłowe / jednym nauka idzie łatwo, a innym z trudnością; jedni mają „umysł ścisły”, a inni są „humanistami”/
- zmysłowe /wrażliwość wzrokowa, węchowa, słuchowa, itp./
- uczuciowe /emocjonalne/
- ruchowe /nie każdy może być chirurgiem, zegarmistrzem lub sportowcem

Jednak ogromny wpływ na jej rozwój mają też czynniki środowiskowe, rodzinne i społeczne, pośród których na główne miejsce wysuwa się proces wychowania.

Typy osobowości:

Introwertyk: - w psychologii osoba posiadająca tendencję do kierowania swojej percepcji i działań do wewnątrz – na własne myśli i emocje, z jednoczesnym zmniejszonym zainteresowaniem i aktywnością skierowanymi na świat zewnętrzny

Introwertycy zwykle:

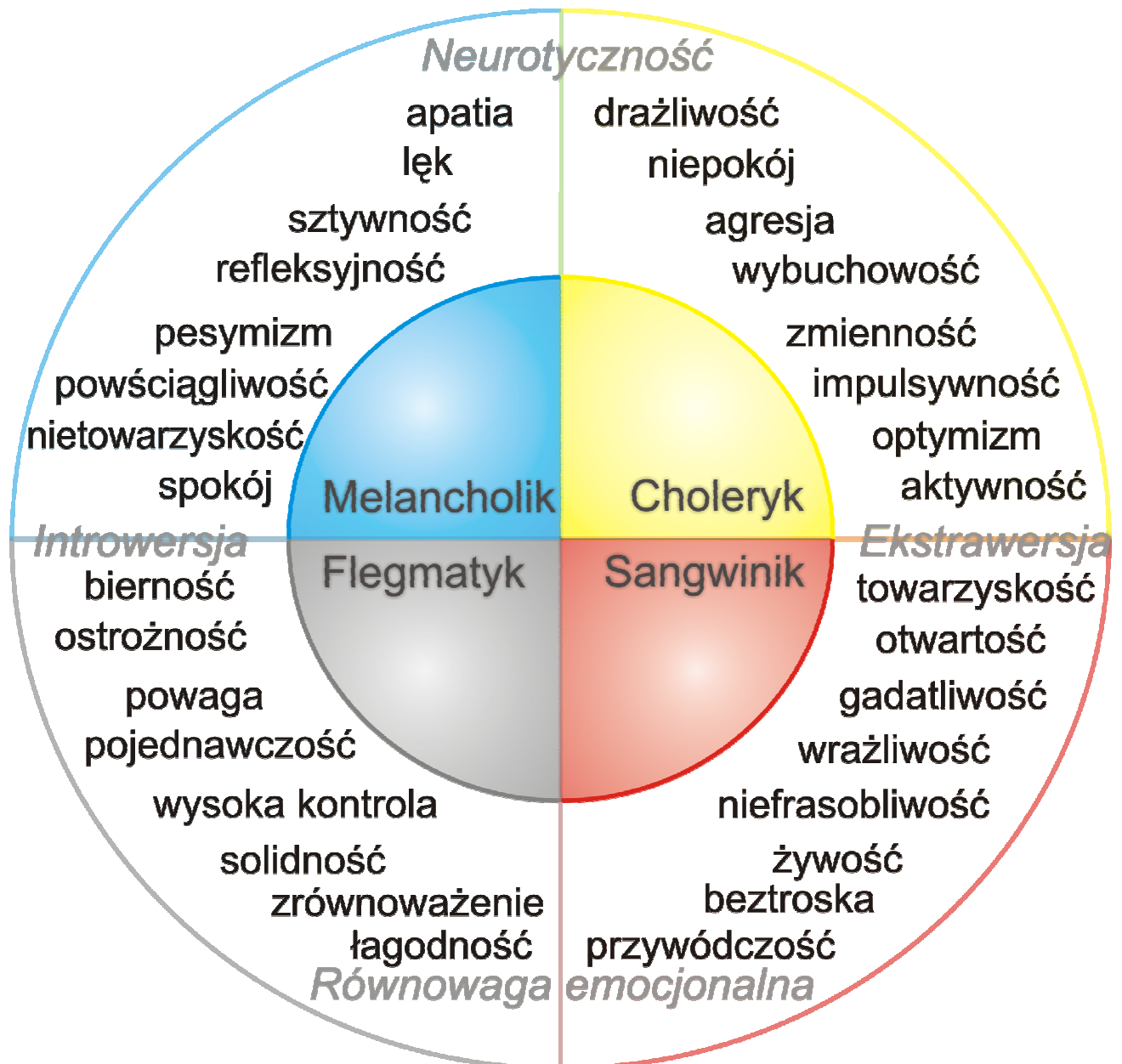
- zyskują energię kiedy są w samotności, a tracą wśród ludzi,
- czerpią energię ze świata wewnętrznego, tj. uczuć, idei, wrażeń,
- są dobrymi słuchaczami,
- myślą zanim coś zrobią lub powiedzą,
- utrzymują większy kontakt wzrokowy podczas słuchania kogoś, niż podczas mówienia do niego,
- mają niewiele zainteresowań, ale w każde zainteresowania bardzo się zagłębiają,
- lubią spędzać czas samemu,
- tylko głębokie relacje z innymi nazywają "przyjaźnią",
- wolą rozmowy w cztery oczy niż w grupie,
- mówią wolno, z przerwami,
- korzystają z pamięci długotrwałej,
- lepiej niż ekstrawertycy radzą sobie z zadaniami wymagającymi skupienia uwagi,
- na studiach osiągają lepsze wyniki niż ekstrawertycy,
- wolą dowcip ujawniający niestosowność i niedopasowanie,
- pracują tak samo niezależnie od tego, czy są chwaleni, czy nie,
- nie lubią rozmów "o pogodzie",
- nie wyrażają swoich uczuć wyrazem twarzy.

Ekstrawertyk – osoba , która swoją percepcję i działania kieruje ku otoczeniu.

Ekstrawertycy zwykle:

- zyskują energię, kiedy przebywają z innymi, a tracą gdy są sami,
- czerpią energię ze świata zewnętrznego, tj. podejmowanych przedsięwzięć, ludzi, miejsc i rzeczy, z którymi mają kontakt,
- najpierw coś robią lub mówią, a potem myślą albo myślą podczas mówienia,

- utrzymują większy kontakt wzrokowy z rozmówcą podczas mówienia, niż podczas słuchania,
- mają wiele zainteresowań,
- znają wielu ludzi i wielu z nich nazywają "przyjaciółmi",
- mówią szybko,
- korzystają z pamięci krótkotrwałej,
- osiągają lepsze wyniki niż introwertycy w szkole podstawowej,
- pracują lepiej jeśli są chwaleni,
- wolą nonsensowny dowcip.

Zbiorowość i społeczność

Zbiorowość – jest to pewna grupa ludzi zamieszkująca określony obszar. To zespół ludzi, w którym wytworzyła się i utrzymuje (choć przez krótki czas) więź społeczna

Wspólnota grupa niesformalizowana, którą łączy wspólne dziedzictwo kulturowe, na które składają się wydarzenia historyczne, osiągnięcia, obyczaje i tradycje

Więzi społeczne

Więzi społeczne - relacje i zależności między jednostkami (osobami), jednostką a grupą lub między grupami, zbiorowościami. – tablica + kreda – rysuję zależności między wybraną osobą w klasie a środowiskiem do którego należy

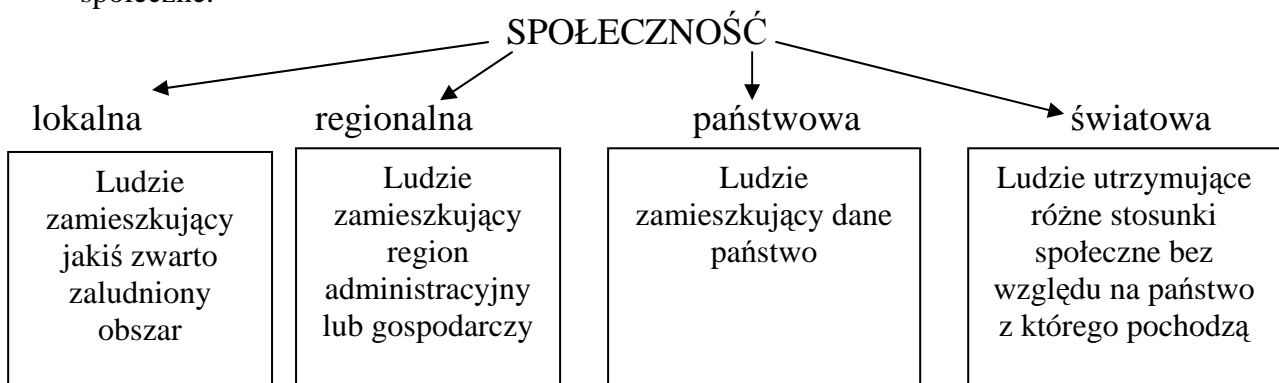
a) Typy więzi społecznych:

- **więzi naturalne** – dotyczą zbiorowości, których podstawa jest wspólne pochodzenie lub pokrewieństwo.
- **więzi zrzeszeniowe** – tworzone są na zasadzie dobrowolności przez ludzi należących do organizacji społecznych i politycznych. Dotyczą również zależności służbowych w pracy.
- **więzi stanowione** – są narzucane z zewnątrz lub stanowione siłą (internat, więzienie, jednostka wojskowa)

b) Przykłady zbiorowości:

- para – najmniejsza forma zbiorowości
- krąg społeczny – zbiorowość powstająca w wyniku ciągle występujących styczności społecznych lub wspólnych zainteresowań – ludzie wspólnie dojeżdżający do pracy, koledzy ze szkoły, znajomi z pracy.

Społeczność – jest to zbiorowość, w której rozwinęły się wszelkiego rodzaju stosunki społeczne.

Społeczeństwo – wyodrębniona społeczność, która stanowi pewien zamknięty układ, mający wyspecjalizowane instytucje różnego typu (ekonomiczne, kulturowe, polityczne) integrujące mniejsze społeczności wchodzące w jej skład.

Funkcjonowanie jednostki w grupie

- **postawa konformistyczna** - podporządkowanie się jednostki normom, wartościom, poglądom i wzorcom zachowań. Może przybrać postać:
  - legalizmu – przestrzeganie reguł bez względu na ich treść, wynikające z przekonania, że trzeba się do nich stosować.
  - oportunistu – przestrzeganie reguł mimo ich nie uznawania, z obawy przed sankcjami społecznymi.

- **postawa nonkonformistyczna** – przejawia się krytycznym stosunkiem jednostki do reguł postępowania obowiązujących w grupie oraz przedkładania własnego zdania nad opinie otoczenia.
- **postawa antykonformistyczna** – bezrefleksyjne odrzucenie wszystkich obowiązujących norm społecznych.

Grupy społeczne

Grupa społeczna – jest to grupa ludzi, których łączą określone stosunki społeczne: pokrewieństwa, przyjaźni, nienawiści, wrogości, solidarności, zależności. Grupę tworzą, co najmniej 3 osoby.

. Cechy grupy społecznej:

- **celowość** – grupa powstaje dla zrealizowania określonego celu
- **odrębność** – grupy różnią się między sobą pewnymi elementami
- **struktura** – w każdej grupie mamy przywódcę, wzory postępowania oraz metody kontroli
- **wartości** – osoby należące do grupy postępują zgodnie z przyjętymi normami, wartościami
- grupę tworzą co najmniej 3 osoby

Rodzaje grup społecznych.

Grupy dzielimy ze względu na różne kryteria:

a) ze względu na wielkość dzielimy je na:

- grupy małe – wszyscy członkowie się znają
- grupy duże – członkowie się nie znają (np. armia)

b) ze względu na rodzaj więzi:

- grupy pierwotne - grupy do których należymy „odgórnie” np. rodzina czy grupa rówieśnicza – nie mamy wpływu na przynależność do tych grup
- grupy wtórne – tworzone dla osiągnięcia określonego celu; sami decydujemy czy chcemy do nich należeć (np. partia polityczna)

c) ze względu na członkostwo

- grupy inkluzywne – otwarte, do których każdy może przystąpić
- grupy ekskluzywne – grupy dla wybrańców; żeby przystąpić do takiej grupy trzeba spełniać wysokie wymagania

d) ze względu na trwałość więzi

- grupy krótkotrwałe
- grupy trwałe

e) ze względu na organizację

- grupy formalne – mają pewną określoną strukturę, cel i normy postępowania, spisane z reguły w regulaminie
- grupy nieformalne – członkowie opierają swe stosunki na przyjętych zwyczajach, nie ma regulaminu

Np. rodzina jest grupą małą, pierwotną, nieformalną i trwałą

Rodzina

Rodzina – podstawowa grupa społeczna; grupa złożona z osób połączonych stosunkiem małżeńskim i rodzicielskim. Więzy podstawowe to: małżeństwo i rodzicielstwo.

Rodzina – kobieta i mężczyzna połączeni prawnym związkiem małżeńskim oraz pozostające na ich utrzymaniu dzieci.

Funkcje rodziny:

- funkcja ekonomiczna – zaspokajanie potrzeb materialnych członków
- funkcja socjalizacyjna – przygotowanie dzieci do życia i pełnienia ról społecznych
- funkcja stratyfikacyjna – osiągnięcie określonej pozycji społecznej
- funkcja rekreacyjna – zaspokajanie potrzeby odpoczynku
- funkcja kulturowa – przekazywanie dziedzictwa kulturowego, tradycji, zwyczajów itp.
- funkcja opiekuńcza – sprawowanie opieki nad dziećmi, osobami starszymi i niepełnosprawnymi
- funkcja prokreacyjna – przedłużanie gatunku

Podstawowy dokument prawny regulujący kwestie związane z rodziną to **Prawo rodzinne i opiekuńcze (Kodeks rodzinny i opiekuńczy z 1964 r.)**. Zawiera on przepisy dotyczące:

- stosunków wynikających z małżeństwa
- stosunków wynikających z pokrewieństwa
- stosunków wynikających z powinowactwa
- stosunków wynikających z przysposobienia
- zawiera przepisy dotyczące instytucji opieki i kurateli

Co oznaczają te pojęcia?

- **małżeństwo** – zalegalizowany związek kobiety i mężczyzny
- **pokrewieństwo** – pochodzenie od wspólnego przodka
- **powinowactwo** – związek rodzinny między małżonkiem a krewnymi współmałżonka
- **przysposobienie** – prawne uznanie cudzego dziecka za własne

(3) zawarcie związku małżeńskiego:

- oświadczenie kobiety i mężczyzny, że wступują w związek małżeński złożone przed kierownikiem USC, złożone w obecności świadków
- ślub wyznaniowy na podstawie konkordatu z 1993 r. Ludzie wierzący mogą zawrzeć związek małżeński w kościele – składają oświadczenie w obecności duchownego, który wydaje zaświadczenie podpisane przez małżonków i świadków. Zaświadczenie musi zostać dostarczone do USC w ciągu 5 dni od zawarcia związku małżeńskiego. Dopiero wówczas kierownik USC sporządza akt małżeństwa.

Struktura społeczna

Spółeczeństwo – potocznie to ogół ludzi zamieszkujących kraj lub mniejszy obszar.

Jest to samowystarczalna forma życia zbiorowego ludzi, ukształtowana historycznie, połączona przez wspólne terytorium, instytucje oraz wartości kulturowe. Spółeczeństwo charakteryzuje rozbudowana struktura.

Struktura społeczna – opisuje wszystkie zbiorowości wchodzące w skład danego społeczeństwa; określa „skład”, kompozycję społeczeństwa. Przedstawiając strukturę społeczną charakteryzujemy jej elementy:

- struktura demograficzna – opisuje skład społeczeństwa pod względem liczebności, wieku, płci i zdolności do pracy (wiek przedprodukcyjny – do 17 roku życia; wiek produkcyjny 18 – 64 roku życia; wiek poprodukcyjny – od 65 roku życia).
- struktura klasowa - jest wyrazem różnic społecznych. Podział na klasy jest związany z hierarchicznym zorganizowaniem społeczeństwa. **Klasa społeczna** jest to część

społeczeństwa obejmująca ludzi o podobnym statusie majątkowym. Najczęściej wyróżnia się trzy klasy społeczne:

- klasa wyższa – jest stosunkowo nieliczna. Obejmuje właścicieli dużych przedsiębiorstw oraz wysokie kadry kierownicze
- klasa średnia – obejmuje średnich i drobnych przedsiębiorców, niższych i średnich kierowników, specjalistów, osoby wykonujące wolne zawody (lekarze, prawnicy itp.) oraz wykwalifikowanych robotników. jej przedstawiciele charakteryzuje średni poziom życia. Ze względu na liczebność jest uważana za trzon społeczeństwa demokratycznego.
- klasa niższa – osoby słabo wykształcone, wykonujące prace niewymagające specjalistycznych kwalifikacji
- wg Karola Marksa społeczeństwo dzieli się na dwie klasy – klasę posiadającą środki produkcji i klasę nieposiadającą. Marks zakładał, że te dwie klasy wzajemnie się zwalczają; konflikt między nimi doprowadzi do powstania społeczeństwa bezklasowego

W przeszłości inaczej ujmowano podział społeczeństwa na klasy:

- **Karol Marks** uważał, że ludzi dzielimy na klasę posiadającą środki produkcji (majątek – ziemia, kapitał itp.) i na klasę nie posiadającą środków produkcji (chłopi, robotnicy wielkoprzemysłowi). Uważał, że między tymi klasami istnieje konflikt, który musi doprowadzić do rewolucji społecznej.
- **Max Weber** uważał, że społeczeństwo jest podzielone na klasy, które rozumiał jako zespoły osób o „różnych szansach życiowych” – klasy różniły się możliwościami dostępu do dóbr. Zgadzał się, że istnieje konflikt między klasą posiadającą a nieposiadającą, jednakże uważał, że zmiany muszą nastąpić ewolucyjnie.
- struktura warstwowa – jest wyrazem hierarchizacji społeczeństwa i różnic społecznych. **Warstwa społeczna** to zbiorowość ludzi, którzy uznają, że łączy ich wspólna pozycja społeczna (status społeczny). Wyznacznikiem tej pozycji może być : styl życia, wykształcenie, zainteresowanie kulturą wysoką (muzyka klasyczna, literatura piękna), posiadany majątek, i liberalne poglądy.
- strukturę zawodową ludności – ukazuje zróżnicowanie społeczeństwa pod względem zawodowym. Jedne zawody cieszą się większym a inne mniejszym uznaniem społecznym. O pozycji danego zawodu w hierarchii społecznej decydują zarobki, a także przydatność tego zawodu.